Geachte raadsleden, 17 november 2022

Vandaag spreek ik in om met u, namens de bewonersgroep uit Eesergroen, onze zorgen te delen over de lelieteelt in de gemeente Borger-Odoorn in het algemeen en Eesergroen in het bijzonder. Even over mezelf: ik ben Clara Boer, opgegroeid op een boerenbedrijf in Schoonloo en ik woon al weer zo'n 10 jaar in Eesergroen.

Op 21 juni 2022 hebben we u een brief gestuurd, waarin we onze zorgen hebben geuit over de lelieteelt.
We zijn ongerust over de grote hoeveelheid bestrijdingsmiddelen, die voor de lelieteelt wordt gebruikt, en de effecten daarvan op onze gezondheid, de waterkwaliteit, de natuur en de biodiversiteit.

Wat is Lelieteelt
Welke risico's en gevaren zien we
Wat vragen we van de gemeenteraad
(welke mogelijkheden zien we)

Wat is Lelie/bollenteelt:

In het voorjaar en de zomer worden het pootgoed en de bestrijdingsmiddelen naar de teeltpercelen gereden. Tijdens de oogst (van september tot kerst) wordt mét de bollen een flinke laag grond van het teeltperceel afgeschraapt en getransporteerd naar het bedrijf van de teler waar alles gespoeld en gezeefd wordt. Vervolgens worden de aarde en spoelslib *na goedkeuring* (!) weer teruggebracht naar het lelieperceel.

Hoe is de bollenteelt hier ontstaan?
Zo'n 20 jaar geleden zochten bollentelers uit het Westen naar nieuwe gronden. Hun gronden werden door de pesticiden druk ongeschikt. De schone gronden in onze gemeente hadden dat nadeel (nog) niet. Hierna zijn ook lokale boeren gestart met de bollenteelt.

Het is inmiddels een industrie die jaarlijks 114 kg bestrijdingsmiddelen per ha gebruikt en veel transportbeweging veroorzaakt. (vergelijk: voor pootaardappelen is dat 20,0 kg en voor tarwe 2,1 kg).
Van april tot half juni wordt er minimaal wekelijks gespoten met bestrijdingsmiddelen.
In deze periode zijn de mensen vooral buiten en zijn toeristen massaal aanwezig.

Welke risico's en gevaren zien we

- Gevaren voor de gezondheid van de bewoners
- Vervuiling van de leefomgeving door bestrijdingsmiddelen:
- Bodem en bodemleven / grondwater / luchtkwaliteit
- Verdroging
- Overlast door zwaar landbouwverkeer
- Uitsterven van insecten, waaronder de noodzakelijke bestuivers, zoals bijen
- Aantasting biodiversiteit
- Aantasting historisch (essen)landschap

Als het gaat over bedreigingen van de *gezondheid* van de mens door bestrijdingsmiddelen en pesticiden dan komt het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten tot een griezelige lijst van aandoeningen.
Ze zeggen bijv dat er een groeiende hoeveelheid bewijs is dat blootstelling aan pesticiden de kans op ziekten als kanker, Parkinson, Alzheimer, MS, diabetes, hart- en vaatzieken en nierziekten verhoogt.
Verder worden nog genoemd: invloed op vruchtbaarheid en voortplanting, op de gezondheid van het ongeboren kind en op de ontwikkeling van het kind na de geboorte; longaandoeningen (schimmelbestrijdingmiddelen), stofwisselingsziekten en reumatische aandoeningen.

Als het gaat om directe *blootstelling* van bewoners in agrarisch gebied, wordt het volgende gezien:
Verwaaiing van de spuitnevel. Nevel kan via de huid binnendringen en worden ingeademd.
Ook worden middelen in het huisstof van woningen in agrarisch gebied aangetroffen, dus ook in die van niet-landbouwers.

Als het gaat over de *beoordeling* van de risico's voor de mens in het kader van de *toelating* van bestrijdingsmiddelen gebeurt dat in het algemeen per middel. Terwijl het in werkelijkheid vaak gaat om een stapeling van bestrijdingsmiddelen.

Wat vragen wij van de Gemeenteraad en B&W?

- Het hanteren van het voorzorgsprincipe door in de omgeving van bewoning teelt- spuitvrije zones in te stellen
- Vol inzetten op een duurzame natuur inclusieve kringlooplandbouw
- Geen uitbreiding toe te staan van het aantal ha. dat gebruikt wordt voor de bollen-en lelieteelt
- Het op korte termijn verbieden van het gebruik van de meest vluchtige bestrijdingsmiddelen
- (laten) Aanbrengen van voldoende meetpunten om de lucht-, bodem- en waterkwaliteit te meten.
- Het instellen van een meldpunt voor bewoners met vragen of meldingen over het gebruik van bestrijdingsmiddelen in hun directe omgeving
- Versterkte handhaving door inspecties
  bijv. toezien op gebruik van de middelen, bewijzen van vakbekwaamheid van de telers (spuit licentie) en veiligheidsaspecten
- Boeren en telers stimuleren beter te communiceren met omwonenden over het gebruik van bestrijdingsmiddelen (zodat bewoners, *voorlopig*, maatregelen kunnen treffen).**
- Innovatie van de gebruikte techniek en machines stimuleren (bijv. verder werken aan technische oplossingen om het gebruik van middelen en drift van spuitnevel te verminderen)
- Samenwerking zoeken met alle “partijen” die hier bedrijfsmatig of op basis van bevoegdheden en verantwoordelijkheid een belang in hebben, zoals de boeren, de telers, de bewoners, de overheden, de waterschappen, de handhavers, de natuurbeschermingsorganisaties, de EU, ….

**

*De Gezondheidsraad beveelt aan op grond van het voorzorgsprincipe het gebruik van bestrijdingsmiddelen met volle kracht te verduurzamen (advies **2020**)*
*In haar vorige advies uit 2014 adviseerde de GZR omwonenden om uit voorzorg tijdens het spuiten van bestrijdingsmiddelen ramen en deuren te sluiten, wasgoed, kinderen en huisdieren binnen te halen en niet uit eigen moestuin te eten. Dit advies is nu **achterhaald**, omdat uit het blootstellingsonderzoek van het RIVM blijkt dat bewoners op veel grotere afstand en veel langer blootgesteld zijn aan de middelen dan aanvankelijk gedacht.*

Wij vragen u dan ook:
Welke inzet en concrete maatregelen gaat de gemeente Borger-Odoorn nemen, mede met het oog op de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 juli 2023, om de lelie-/bollen teelten binnen de kaders en ambities van duurzame natuur-inclusieve kringlooplandbouw te loodsen
en op welke wijze worden inwoners daarbij betrokken?

Ik dank u voor uw aandacht.

Clara Boer, namens de bewonersgroep Eesergroen

Bronnen:
Stichting Meten = Weten
Rapport Bout Advocaten (juli 2022) (behandeld door Provinciale Staten 12 okt 2022)
Natuurmonumenten
Provincie Drenthe o.a. tafelgesprekken o.l.v. Commissaris vd Koning Kleinsma
Gezondheidsraad
Diverse krantenartikelen

Onderzoeksrapport Titel: Onderzoek verspreiding bestrijdingsmiddelen in Drenthe en omstreken Evaluatie van 3 jaar onderzoek van bodem, vegetatie, mest en lucht // Westerveld, januari 2022 / Vereniging Meten=Weten

Advies Gezondheidsraad: *Onafhankelijk wetenschappelijk adviesorgaan voor regering en parlement*
https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2014/01/29/gewasbescherming-en-omwonenden

FACTSHEET Bestrijdingsmiddelen / Pesticiden 27-08-2018 / Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCvB); Coronel Instituut voor Arbeid en Gezondheid; Amsterdam UMC (Universitair Medische Centra)

PS; zie voor natuurinclusie kringlooplandbouw, een artikel op de site van de Provincie Drenthe
https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/economie-ondernemen/landbouw/uitgelicht/natuurinclusieve/
en een artikel van het wetenschappelijk bureau van Groen Links:
https://www.wetenschappelijkbureaugroenlinks.nl/artikel/natuurinclusieve-kringlooplandbouw

zie hierna: het artikel over de biologische bollenteler !

artikel biologische bollenteler uit de krant Trouw

John Huiberts, bollenkweker uit Sint Maartensvlotbrug, nam negen jaar geleden afscheid van bestrijdingsmiddelen.Beeld Olaf Kraak

John Huiberts, teler van biologische bloembollen in het Noord-Hollandse Sint Maartensvlotbrug, heeft naar eigen zeggen ‘het gedroomde bedrijf ’. Maar de overstap naar een duurzame aanpak vergde een lange adem. ‘Niemand spuit voor de grap; dat hebben we geleerd op school.’

Annelies Roon13 augustus 2022, 01:00

Negen jaar nadat John Huiberts en zijn vrouw Johanna het roer omgooiden, overtreft het bedrijfsresultaat voor het eerst de omzet die ze hadden als reguliere lelieteler. Negen jaar is een lange tijd, maar daar gaat het Huiberts niet om. “Ik ben onwijs blij dat we deze stap hebben gezet”, zegt hij tijdens het gesprek

herhaaldelijk, terwijl de boerenzwaluwen en veldleeuweriken tsjirpend over het erf, de bollenschuren en de velden scheren. “Wij zijn geen onderdeel meer van het probleem.”

En met dat probleem, daarmee bedoelt Huiberts zo ongeveer de halve wereld: de stikstofuitstoot van de agrarische sector, de verschralende bodem, de verminderde soortenrijkdom, wateroverlast, milieuverontreiniging, klimaatverandering. Voor al deze problemen is de biologische landbouw en veeteelt een belangrijk deel van de oplossing, is de stellige overtuiging van Huiberts.

“Kom, we gaan even bij de erwten kijken”, zegt hij aan het eind van een gepassioneerd betoog over al deze voordelen van biologische bedrijfsvoering. Een betoog dat begon met een kernachtige samenvatting van het verschil tussen de beide uitersten van het landbouwspectrum: “Een reguliere boer voedt zijn gewassen, een biologische boer voedt de bodem.”

Om het jaar rust

Het resultaat van dat laatste gaat Huiberts nu laten zien. Hij pakt een riek en beent het veld in, tussen de velderwten door die dit jaar bij wijze van ‘groenbemesting’ op de helft van zijn land staan. “Een bioboer gunt zijn grond om het jaar rust”, legt hij uit. “Dat betekent ook dat je ongeveer de helft van je areaal verliest voor de bollenteelt. Maar uiteindelijk verdient zich dat dubbel en dwars terug. Groenbemesters zoals deze velderwt zijn gewassen die tijdens de rustperiode voeding aan de bodem toevoegen, stikstof en CO2 vastleggen en het bodemleven verbeteren.”

Met een paar ferme halen graaft Huiberts een gat in de grond: “Kijk, dit was eerst zandgrond, hè?”, zegt hij, terwijl hij een hand vochtige aarde pakt en tussen zijn vingers fijnwrijft. “Nu wordt het helemaal zwart. In één kopje van deze grond zit meer leven dan er mensen zijn op de planeet.”

Hij plukt een peul en knakt hem open: een rij perfecte lichtgroene erwten ligt in het koele bedje. Huiberts proeft en lacht. “Best lekker”, zegt hij. “Hier, proef maar. Eigenlijk was ik helemaal niet van plan iets met de erwten te doen, maar dit is veel te mooi om te laten staan. Geweldig, toch? En helemaal zonder chemie, hè?”

Stoppen met spuiten

De redenen om radicaal te stoppen met het gebruik van kunstmest en ‘gewasbeschermingsmiddelen’ waren voor het echtpaar Huiberts zowel persoonlijk als pragmatisch. “Toen onze dochter Ella vier jaar was”, vertelt John, “kreeg ze last van epileptische aanvallen. In het ziekenhuis vroegen ze me: ‘Wat is uw beroep?’ Toen ik zei dat we lelies kweekten, knikte die arts en zei ‘Ah, gif.’”

Huiberts staart even in de verte. Hij is nog altijd zichtbaar ontdaan van die kort-door-de-bocht reactie. “Ella’s bloed is op alle middelen die wij toen gebruikten onderzocht, maar er is niets gevonden”, onderstreept zijn vrouw Johanna na afloop van het gesprek alsnog per mail, voor alle helderheid. “Er was dus geen enkele link tussen het gebruik van bestrijdingsmiddelen en de hersenontsteking die ze bleek te hebben.”

John Huiberts (rechts), biologische bollenboer in Sint Maartensvlotbrug.Beeld Olaf Kraak

Toch gingen voor boer Huiberts de seinen toen op rood. “Ik dacht eerst: ‘Ik kap ermee’. Ik had al lang gemerkt dat je bij intensieve teelt in een spiraal terechtkomt: door de stikstof en nitraat die vrijkomt bij het spuiten, krijg je meer last van bladluis en andere plagen, en moet je meer spuiten. Daardoor komt nog meer stikstof en nitraat vrij.”

De grond kon het gewoon niet meer aan, vertelt hij. “Die verhardt en verarmt, terwijl de ziektes en plagen steeds onbeheersbaarder worden.” Een cursus bodembiologie leerde Huiberts dat het ook anders kan. “Ik gaf mezelf vijf jaar om de overstap te maken. Als het dan niet gelukt zou zijn, had ik een bord in de tuin gezet.”

‘Slordige boerenziekte’

De rest is geschiedenis, zou je kunnen zeggen, hoewel de overstap zeker niet zonder slag of stoot ging. “De eerste jaren lever je flink in op je omzet”, vertelt de bollenkweker. “Je opbrengst wordt minder, terwijl je kosten doorgaan. En je moet eerst drie jaar zonder chemische middelen werken voordat je jezelf als bioboer mag certificeren en een hogere prijs kan vragen. Dat betekent vaak dat je geld moet bijlenen en ook daarvoor moet je onwijs sterk in je schoenen staan. Want banken vragen zich af waarom je niet gewoon op de oude voet verder gaat.”

Huiberts gebaart naar de velden verderop, vrijwel allemaal leliekwekerijen. “Ook je buren staan echt niet te springen als je overstapt op bio”, zegt hij. “Dat noemen ze vaak ‘de slordige-boerenziekte’, omdat je allerlei spul tussen je bollen krijgt. Granen en ander groen. Geweldig voor je waterhuishouding, maar de meeste boeren houden van strak.”

John Huiberts, biologische bollenkweker in Sint Maartensvlotbrug.Beeld Olaf Kraak

Toch was er al snel een beloning: “Binnen een jaar nadat ik was gestopt met spuiten, zag ik dat de grond zich ging herstellen. De bodem is voor een boer het belangrijkste wat er is.”

Als boeren zo van hun bodem houden, en biologische landbouw zo goed is voor de grond, waarom stappen ze dan niet massaal over? Huiberts zucht en leunt achterover, zijn schouders zakken wat naar voren. “De meeste boeren zijn opgegroeid in de chemie.”

“Op de landbouwschool krijg je te horen wat je allemaal moet kopen om je opbrengst zo hoog mogelijk te maken. Boeren zitten vast in een systeem dat door de chemische industrie, verkeerde subsidies en sociale controle in stand wordt gehouden. Grootschalige productie wordt gesubsidieerd en is bovendien noodzakelijk door de kleine marges die overblijven voor de boer. En investeren in een nieuwe trekker of een high tech stal wordt cooler gevonden dan investeren in bodemleven.”

Boeren worden richting ingeduwd

Huiberts snapt de huidige woede van veel van zijn collega’s dan ook wel. “Boeren worden al jaren een bepaalde richting in geduwd door vergunningen en subsidies. En nu moet het allemaal anders.” Hij recht zijn rug. “Ik vind het geweldig dat wij inmiddels zónder kunnen.” Zonder chemie en subsidies, bedoelt hij. En zonder wateroverlast, schimmels en aaltjes.

Huiberts veert op en wijst in de verte, naar een trekker met een spuitinstallatie erachter. “Kijk! Daar gaat de spuit!”, roept hij. “Geen idee wat je nu zou moeten spuiten. Alles tegen plagen zit er al op en er zijn geen bijzonderheden dit jaar, dat ik weet. Hoewel boeren nog liever hun tong afbijten dan zeggen dat ze aaltjes hebben. Dat is een parasiet die heel vaak voorkomt. Als je daar last van hebt en de keurmeester komt op bezoek, dan sta je echt met een knoop in je maag. Hij kan de oogst afkeuren voor de export; dan heb je een probleem.”

Huiberts heeft er inmiddels al vier jaar geen last meer van, van die aaltjes. “Wij laten zien dat het ook anders kan”, stelt hij tevreden vast. Op verzoek adviseert hij collega’s over biologische zaken als ondiep ploegen, groenbemesting en natuurlijke gewasbeschermers.

Vanaf september gaat hij op de bovenverdieping van een van zijn schuren les geven aan leerlingen van een regionale land- en tuinbouwschool. Het gaat langzaam, maar met een beetje goede wil ziet hij een voorzichtige kentering. “Steeds meer middelen worden verboden voor gebruik, dus er komt meer belangstelling: hoe doen die bioboeren dat? Daar vertel ik graag over, dat zul je begrijpen.”